

HRVATSKI ĆIRILICOM I LATINICOM

HRVATSKA ĆIRILICA

Naglašavali smo trojezičnost (latinski, staroslavenski, hrvatski) i tropismenost (glagoljica, ćirilica, latinica) hrvatske srednjovjekovne kulture te premoć glagoljične sastavnice u to doba. Na nekim smo glagoljičnim epigrafima uočili i ćirilična slova te možemo reći da se najkasnije od XII. st. i njome bilježe hrvatski tekstovi, na današnjim hrvatskim i bosansko–hercegovačkim prostorima. U XII. i XIII. st. zamjećuju se posebnosti koje će u XV. st. biti tolike da se može govoriti o posebnoj inačici ćiriličnoga pisma. To je pismo 1889. Ćiro Truhelka nazvao *bosanćicom* i otad se najčešće tako zove, ali upotrebljavala su se i druga imena: *bosanska*, *bosanska ćirilica*, *hrvatska ćirilica*, *bosansko–hrvatska ćirilica* itd. Posebnosti toga pisma najviše se tiču utjecaja glagoljične grafije. Pod utjecajem te grafije bosanćica je uklonila nefunkcionalne nadredne znakove i čuvala samo tittle, razvila poseban grafem h kojim se bilježe glasovi ć i đ . Može se reći da je bosanični grafemski sustav funkcionalan, što ne znači da nema i nesustavnosti (bez reda se bilježi v , grafem w »pokri-va« različite glasovne vrijednosti: *št, šć, ć, š*). Vrlo je zanimljivo bilježenje palatalnih l i n : kadšto se ispred l i n stavlja grafem t ili apostrof, a u dalmatinskim ćiriličnim tekstovima stavlja se *jat* ili (pod utjecajem talijanske grafije) *g*, pa se piše *gl, gn*. I izgled pojedinih grafema drukčiji je nego u drugim ćiriličnim pismima; J. Hamm nabraja *b, v, d, g, k, n, t, č, ć, u* i upozorava da su neka slova »izokrenuta«: *b, d, p, t*.

Ako jako pojednostavimo stvari, možemo govoriti o tri tipa ovoga pisma: bosanćica, dubrovačka ćirilica i srednjodalmatinska (poljčica). Pri takvim diobama uvijek moramo imati na umu da kriterij diobe po jednom slovu (ili skupini slova) neće izdržati uzmemo li druga slova kao kriterij.

Najstarija ćirilična isprava pisana na području današnje Hrvatske je *Povaljska listina* s osnovnim tekstom iz 1184. Taj je u filologiji poznat pod imenom *Isprava kneza Brečka*. Poznati su i ovi tekstovi: *Listina omiško-ga kneza Đure Kačića Dubrovačkoj općini* (1272), *Pismo kneza Črnomira*

Dubrovačkoj općini (1252–1254), Oporuka Medoja, sina Nikolina iz Žrnovničke župe (1392), Listina Mladena III. Šubića (1336) itd.

Ćirilicom su se u privatne i službene svrhe, uz glagoljicu i latinicu, služili članovi poznatih hrvatskih obitelji: Frankapani, Zrinski, Keglevići i drugi. Iz XV. i XVI. st. sačuvan nam je lijep broj važnih tekstova. Najpoznatiji su *Poljički statut iz 1440.* i *Libro od mnozijek razloga*, dubrovački zbornik u kome su zabilježeni najstariji hrvatski dvostrukorimovani dvanaesterci u hrvatskoj književnosti. Najstarije tiskano djelo je *Oficij BDM i 15 molitava Svete Brigite* (Venecija, 1512), a na bosanskom tlu to je Divkovićev *Nauk krstjanski* (1611). Za upoznavanje s ćirilicom hrvatskom srednjovjekovnom pismenošću odlično će poslužiti knjiga Benedikte Zelić–Bučan *Bosančica ili hrvatska ćirilica u srednjoj Dalmaciji* (Split 2000). Iz te knjige navodimo dva veća odlomka:

»U obitelji ćirilskih pisama posebno mjesto zauzima danas već mrtvo pismo hrvatska ćirilica, poznatije u širim krugovima pod nazivom bosančica ili bosanica.

Proces oblikovanja hrvatske ćirilice počinje već u ranom srednjem vijeku i očituje se na bosanskim pisanim i kamenim spomenicima XII–XIV. st. te na takovim spomenicima sačuvanim na području kasnije pokrajine Dalmacije. Hrvatska ćirilica kao i ostala pisma javlja se u dva temeljna paleografska vida, kao majuskula (u ćirilici nazvana ustav) i minuskula. Bitna razlika među ta dva pisma je u tome što su kod majuskule (ustava) sva slova iste visine, pisana među dvije zamišljene crte. Slova minuskule su različite visine i ispisuju se u prostoru četiri zamišljene crte. Među te dvije temeljne vrste postoje i međuvrste. Ustavom su se pisale ponajčešće liturgijske knjige. Tu su sva slova kaligrafski ispisana. U kancelarijama se pisalo manje svećanim pismom, po obliku je to još uvijek pretežno majuskula uz poneko minuskulno slovo čiji potezi izlaze ispod ili iznad dvije osnovne linije. Nazivamo ga kancelarijskom minuskulom. Za potrebe dnevnoga života, kada je trebalo pisati brže, nastao je kurziv ili brzopis. To pismo je izrazita minuskula, slova su često međusobno povezana spojnim potezima, a spojnim potezima povezani su i temeljni potezi pojedinih slova. Sve je to posljedica svakodnevnih potreba kada se nije moglo paziti toliko na izgled koliko na brzinu pisanja.

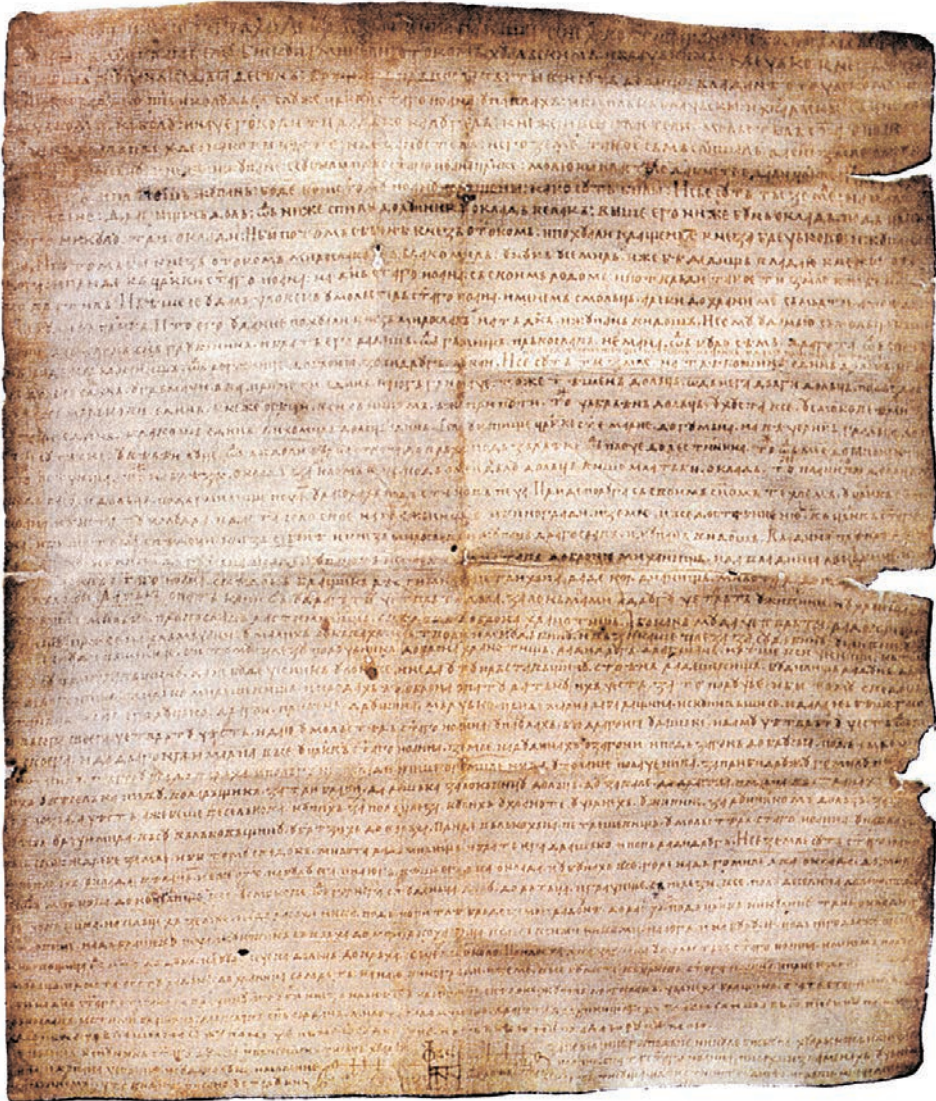
U tom novom tipu minuskule javljaju se i lokalne, pa i osobne karakteristike pojedinih pisara.

Neki su autori skloni jedino taj brzopis hrvatske ćirilice na srednjovjekovnom bosanskom i hrvatskom području nazivati imenom bosančica...«

Autorica dalje ističe da su najčešće spomenici pisani upravo tim pismom i da se termin bosan(č)ica može koristiti »...uz napomenu da je to samo jedan vid sveopće hrvatske ćirilice« (str. 7)

»Osnovna razlika između hrvatske ćirilice i ostalih ćiriličkih pisama sastoji se više u grafiji i pravopisu, a manje u morfologiji. Ipak, i tu postoje značajne razlike. Prije svega u hrvatskoj ćirilici zarana nestaje svih onih slova koja su u ćirilicu prešla iz grčkoga pisma ili stare crkvenoslavenske ćirilice, a nemaju svoj odgovarajući glas u živom hrvatskom jeziku...«

Autorica navodi mišljenja Karskoga, Berčića i Hamma o slovima karakterističnima za hrvatski ćirilski brzopis pa dalje kaže (str. 11 i 12):

Poveljska listina, prijepis iz 1250.

»...ali se svi slažu da su to slova *b, v, č, ž*. Za hrvatsku ćirilicu osobit je poseban znak *ћ* za glasove *ć* i *đ*. Osim za ta dva glasa, taj poseban znak upotrebljavao se i kao ortografski znak za palatalni izgovor slova *n* i *l*, stavljanjem ispred ili iza tih suglasnika. Taj znak je iz hrvatske ćirilice preuzeo Vuk Karadžić kada je vršio reformu srpske ćirilice, jer ga stara crkvena ćirilica nije imala. Stari hrvatski pisari su ga napravili prema glagoljskom slovu *đerv*. U hrvatskoj ćirilici već od srednjega vijeka nema više nosnih glasova, a od poluglasa se dugo, sve do XVI. st., a iznimno i rijetko i nešto kasnije, zadržao meki poluglas. Nema ni posebnih znakova za dvoglase *je* i *ja...*« (str. 11 i 12)

POVALJSKA LISTINA

Riječ je o kartularu benediktinskoga samostana Svetoga Ivana u Poveljima na otoku Braču. Splitski kanonik i ovlaštenu notar Ivan prepisao je (kažu jedni), odnosno redigirao (kažu drugi) 1250. stariju listinu. U prvih desetak redaka te listine (*Povaljske*) neki istraživači vide zasebnu cjelinu kojoj su dali ime *Isprava kneza Brečka*, a potječe iz 1184, tj. iz godine utemeljenja samostana. Povaljska je listina pisana hrvatsko–staroslavenskim jezikom, ali hrvatske jezične osobine su znatno češće. Kri-tički tekst objavila je u 15. knjizi *Bračkoga zbornika* (1987) Dragica Malić. U tom svesku nalazi se puno zanimljivih rasprava o Povaljskoj listini i o Povaljskom pragu.

IZ POVALJSKE LISTINE (transkripcija početka i kraja)

I bi plk brački i i hvarski s knezem Brečkom na Bolu i nače govoriti Radko kaluđer:

Kneže i vsi vlasteli, molstir Svetago Joana jest velik bil, prježde, kako vjeste, n je zapustjel i jego zemje. Tako jesm slišal da sije zemlje ježe vi držite po Koncu, kneže i župane, jesu bili prjeje Svetago Joana crikve. Molju, vi, vlastele, da biste je dali crikve. I reče Brečko knez i Prvoš župan: Budete Bogu i Svetomu Joanu proščeni kako sut bili. I sje sut tje zemlje...

(†) Ja Joan kanunik Svetago Dujma i prisežen pis'c hvarski za poveljenije gospodnje Nikule biskupa hvarskoga i kneza Vlaščina i župana Čeprenje i sudca Luke i moljenije Joanje, opata Svetago Joana, pisah i zlamenah ručnim zlamenjem što vidih u staru knjigu. To pisah ot rožstva Hrstova ljet tisuća i dvi sti i pedeset, i prvi meseca dečebra.

POVALJSKI PRAG

Kameni natpis podijeljen križem u dva dijela. Lijevo od križa nalazi se obavijest *mojstra* Radonje da je sagradio crkvena vrata, a desno je napisano da je knez Brečko dao toj crkvi zemlje. Tekst je uklesan potkraj XII. st. hrvatskom ćirilicom. Neki su istraživači pokušali u tekstu otkriti pjesničke vrednote.

Povaljski prag, snimak i prijepis teksta

POLJIČKI STATUT

Zbornik običajnoga prava koje je vrijedilo u Poljičkoj komuni. Do nas je došla redakcija iz 1440. u prijepisu iz XV/XVI. st. pisana poljičicom. U tekstu su uočene zanimljive terminološke podudarnosti s najstarijim slavenskim zakonskim tekstom — *Ruskom pravdom*. S obzirom na to da se članci odnose na kazneno, civilno i postupovno pravo, *Poljički statut* vrlo je važan izvor za proučavanje društvenih odnosa u Poljičkoj komuni. Jezik toga spomenika zanimljiva je mješavina štokavskih i čakavskih osobina.

IZ POLJIČKOGA STATUTA

(Od krvi) Ako bi tko ubio brata prisnoga, ča ne daj Bog, ne ima veće biti Poljičanin, a plemenščina, njegov dio, ako ju ima, bližnjemu komu pristoji po baščini kako da bi umro. Nu li bi se taj veće našao u Poljicah da ga imaju tirati sva Poljica u njegovu glavu.

Ako li bi tko ubio brata ne prisnoga ter se posli našao u Poljicah, toliko ima biti tiran, koliko mu je bio blizu u bractvu.

Red zakon od primolena n. i
 vil toboga cignema fester nahich
 reda suetoga od za n. asega domitoba.
MAlpria priura naglat od inonez
 Capitula gmech yma saluati sues
 fire sineono. Ipostantie unisto chacho
 le chora tostoma popetema ipostan
 sim. ¶ Druzo yma uchie ucim
 ti sestrami starum che icsu od uozla
 i che imau glas posadomni reposicomi
 u capituli. A cho uest tachoua zena dase
 ima priura na pomach duchofnu ma
 vil toboga cignema suetoga reda nase
 ga. ¶ Treto imauhi uchie suede
 om stranom od lekai suotch imi obr
 ti tida priura diu seitre nauhanie ma
 naupru icsu obucene u suetobabit ma
 postate w omuchu pita unigieno u
 lino priata bitu n. vil toboga cignema
 ta suetoga reda. ¶ Ix omuchu omu

Red i zakon sestara dominikanki (1345), najstariji datirani latinicom i hrvatskim jezikom pisani tekst

Н Я Ѹ К
К а р с т н а н с к и
 смноземн стпари ѿхопннеми,
 и пеле шогоахшннеми;
 кон НаѸк ѿ
 ледезмопа, и шеларыннопа
 НаѸка Ѹ неѸно стнсно, и сложи
 шогоахшнн шогослопац;
Ф р а м а т н е д н ш к о ш н а
 пзнедашак; реѸа шегоа
 францешка.

Ѹ м н е Ѹ н е на. **дѸа н**
 шониколн шеццанѸ каннгарѸ Ѹ мар-
 царнн шознншеаном дилванѸ

Ako li bi tko ubio bližnjega, ali krvnoga za čića plemensćine da njemu ostane ka bi ga imalo pristojati po baščini da tomuj obojici ne ima biti onaj dio, nego inomu komu pristoji po razlogu od plemena.

DIVKOVIĆEV NAUK KRSTJANSKI (MLECI, 1611)

Djelo bosanskoga franjevca Matije Divkovića (1563–1613) otisnuto bosančicom, tj. hrvatskom ćirilicom, najstarija je otisnuta hrvatska knjiga s teritorija Bosne i Hercegovine. Riječ je o katekizmu, tj. o 300 stranica vjerske pouke. Taj se Divkovićev *Katekizam* kadšto naziva *velikim* da bi se razlikovao od onoga iz 1616. koji se naziva *malim* iako ima 400 stranica.

Uz katekizam iz 1611. uvezana je i zbirka pripovijesti *Sto čudesa aliti zlamenja blažene i slavne bogorodice, divice Marije*. Te su pripovijesti prijevod poznatoga i u Europi vrlo popularnoga Heroltova djela *Sermoes discipuli* (1476). Kada je pisao veliki katekizam, oslanjao se na mnoge izvore, a mali se naslanja na katekizme R. Bellarmina i J. Ledesmyja služeći se pritom zapravo starijim hrvatskim prijevodom nepoznatoga autora. Jezik ovoga i drugih Divkovićevih djela stilizirana je i ijekavska štokavština iz okolice Kreševa i Olova protkana elementima hrvatske književnojezične tradicije iz Dubrovnika i Dalmacije. Djelo je utjecalo na smanjivanje razlika među različitim hrvatskim književnojezičnim stilizacijama i vodilo prema zajedničkom književnom jeziku.

HRVATSKI JEZIK LATINICOM

Kad su Hrvati zauzeli svoje današnje prostore, susreli su se s latinicom. I sami su počeli čitati i pisati tim pismom, ali ne svoj, nego latinski jezik. Zabilježili su pritom i koju hrvatsku riječ, najčešće kakvo osobno ili mjesno ime ili kakvu glosu na knjizi, ali prvi tekstovi na hrvatskom jeziku latinicom su zapisani u XIV. st. Najpoznatiji su iz toga stoljeća *Red i zakon sestara dominikanki* (1345), *Šibenska molitva* (sredina XIV. st.), *Korčulanski lekcionar*.

Pojava je latinice u knjigama hrvatskoga jezika, dakle u knjigama koje su već popunjavala dva pisma, glagoljica i ćirilica (bosančica), »s jedne strane, sasvim neobična, s druge pak sasvim razumljiva. Neobična je ne samo zato što je uspjela prodrijeti na teren na kojem su se već upotrebljavala dva pisma, i to oba slavenski bliska, nego i zato što je latinica uspjela oba pisma potisnuti i, zatim, istisnuti«. (Milan Moguš, *Povijest hrvatskoga književnoga jezika*, Zagreb 1998, str. 27). M. Moguš s pravom ističe da odlučujuću ulogu u tom procesu nisu mogle igrati osobine sa-

moga pisma, već razloge vidi u tome »što su se osobna i mjesna imena već bilježila latinicom.« Tome bismo mogli dodati činjenicu da se latinicom pisalo i latinski i hrvatski, što nije bilo moguće ostvariti glagoljicom ili ćirilicom. To je bilo tim važnije što su svi obrazovani morali znati latinski, a mnogi među njima brinuli su se i o napretku hrvatske knjige. Napokon, oni koji su imali stvarnu moć stali su iza latinice jer je moralo izgledati da izabirući nju izabiremo — Europu.

Naravno, latinica nije bila u početku prilagođena glasovnim sustavima hrvatskih jezičnih idioma i u tome su i glagoljica i ćirilica bile u znatnoj prednosti. Trebalo je puno hoda putovima i stranputicama da se dođe do »hrvatske latinice«. O tome putu možete saznati puno pročitate li raspravu *Latinica u Hrvata* koju su napisali Milan Moguš i Josip Vončina (*Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 11, Zagreb 1969, str. 61–81).

Iako je temeljno nastojanje bilo da se udovolji načelu *jedan grafem za jedan fonem*, mnoga su se rješenja tražila kombiniranjem znakova, posebice za bilježenje palatala.

Mnogi su u vrijeme traženja nudili svoja rješenja, pa su istraživači za pisanje pojedinih grafema (č, ć, š, ž) izbrojili i po dvadesetak prijedloga.

ŠIBENSKA MOLITVA

Pohvala Gospi pisana u stilu talijanskih lauda kakve su pisali flagelanti (bičevatelji) u XIII. i XIV. st. To je recitativna ritmizirana proza koja nastoji da se pojedini zazivi (stavci) rimuju. Napisana je sredinom XIV. st. Našli su je 1908. u šibenskom franjevačkom samostanu Ivan Milčetić i Joso Milošević, pa je pjesma i dobila ime po gradu u kojem je nađena. Milčetić i Milošević su je objavili u »Starinama« XXXIII (1911). Istraživanja su pokušavala odgovoriti na pitanja tko, kada i gdje je napisao *Šibensku molitvu*. Ističemo dva suvremena priloga: a) Dragica Malić, *Šibenska molitva*, (filološka monografija), Rasprave Instituta za jezik 2, Zagreb 1973, str. 81–190; b) Josip Vončina, *Zagonetka Šibenske molitve*, u knjizi *Jezičnopovijesne studije*, Zagreb 1979, str. 39–75.

Josip Vončina u zaključku navedene rasprave piše:

»*Šibenska molitva* tekst je mozaičan, pa se ni njegov postanak ne smije u cijelosti pripisati jednom izvoru. Od flagelanata (čak šibenskih) porijeklo vjerojatno vuku samo prva dva odsječka molitve (to i jesu laude u pravom smislu). Preneseni u franjevačke samostane pod okriljem Šubića (Skradin, Bribir), ti su odsječci nadopunjeni pojednim stihovima u kojima se zrcali protuheretička (tj. protubogumilska) tendencija«.

Vončina zaključuje da je postojala bosanička verzija teksta, da je prepisana latinicom, da je prepisivač sačuvane verzije raspolagao skromnim znanjem hrvatskoga jezika, da je godina 1347. za sačuvani prijepis *ter-*

minus ante quem (granica prije koje nije mogao nastati) i da su postojali nesačuvani zapisi, »vjerojatno još za Mladena II. Šubića, dakle prije god. 1322.«

ŠIBENSKA MOLITVA

Oracio pulcra et devota ad beatam virginem Mariam!

1. O blažena! O prislavna! O presvitla! Svarhu vsih blaženih
2. Bogom živim uzvišena! S vsimi Božjimi dari urešena!
3. O prislavna prije vsega vika! Bogom živim zbrana!
4. O umiljena Divo Marije!
Gospoje, Ti si blaženih patrijarh uprošanje.
5. Gospoje, Ti si blaženih prorokov proročastva ispunjenje.
Gospoje, Ti si anjelsko pozdravljenje.
6. Gospoje, Ti si Boga živoga obsijanje i okripljenje.
Gospoje, ti si Svetoga Duha
7. osvećenje i okripljenje.
Gospoje, Ti si Sina Božna Mati i k semu svitu saznanje i proslavljenje.
8. Gospoje, Ti si vse vere karstjanske kripko udaržanje i okripljenje.
9. Gospoje, Ti si nevere karstjanske potartanje.
Gospoje, Ti si vse moći Luciferove skušenje.
10. Gospoje, Ti si vsega upada anjelskoga napulnjenje.
Gospoje, Ti si blaženih vanjelist
11. pravo naučenje.
Gospoje, Ti si blaženih apostolov čisto i jisto skazanje.
12. Gospoje, Ti si blaženih mučenikov moć i vse pokripljenje i pomoženje.
13. Gospoje, Ti si blaženih ispovidnikov spaseno domišljenje i vsako zbrano nadahnutje.
14. Gospoje, Ti si blaženih pustin'nikov pića i vsako slatko nasićenje.
15. Gospoje, Ti si blaženih div i i mučenic kruna i vse urešenje.
16. Gospoje, Ti si vsega dvora nebeskoga čast, slava i vse počtenje.
17. Gospoje, Ti si uzneseana od Sina Tvoga a Boga moga s velikim počtenjem
18. i s veseljem sa vsem oblastev va vse nebesko vladanje.
19. Gospoje, Tebe posluša vse Božje tvorenje.
Gospoje, Ti si vsega Božja tvorenja obnovljenje.
20. Gospoje, Ti si našeje matere nevoljnoje boliznivoga
21. jimena priminjenje.
Gospoje, Ti si sih dari i milosti Božjih potverjenje.
22. Gospoje, Ti si sidećih u tamnici prosvitlenje i obsijanje salčenoje.
23. Gospoje, Ti si ležećih v golbini paklenoj zdi prošenje — id est in mundo presenti.
24. O blažena! O prisvećena! O umiljena! O pričista Divo Marije,
25. Mati Sina Božja!
O cesarice nebeska! O kraljice višnja!
26. Gospoje anjelska! O zvezdo morska! O odvitnice karstjanska!
27. Gospoje, Ti si mati nevoljnih sirot.
Gospoje, Ti si utišenje žalostnih udovic.
28. Gospoje, ti si veselje dreselih mužatic i udovic i divic.
29. Gospoje, Ti si skupljenje dolžnih.
Gospoje, Ti si izbavljenje uznih i jatih.

30. Gospoje, Ti si vse utočišće vsih vernih, nevoljnih i žalostnih.
31. Gospoje, Ti si vse ufanje vsih nas vernih karstjan grišnih.
32. Gospoje, Ti si život i skrišenje vsih vernih tvojih i grišnih.
33. Gospoje, Ti si pomoćnica i kraljica vsih vernih, slabih i nemoćnih.
34. Gospoje, Ti si otvorenje vrat rajnih vsih Tvojih vernih i želećih i devotih.
35. Gospoje, Ti si obraz i zarcalo vsih redovnikov i redovnic vsih vernih.
36. Gospoje, Ti si družbenica Tebe želećih i počtovajućih vsih vernih.
37. Gospoje, Ti si strah i bojazan vsih duhov nečistih i vsih djaval upadnih.
38. O blažena! O prisvećena! O umiljena! O pričista divo Marije,
39. moli za nas i vas pulk karstjanski Sina Božna, Sina Tvoga,
40. ki se prije sega vika od Boga Oca — id est a patre — na nebesih brez matere
41. rodil, od njega se ni nigdar razdilil, v jedinstvi Svetoga
42. Duha s Bogom Ocem vazda pribival, voljov Boga Oca po Svetom
43. Dusi v Tvoje blaženo tilo se je vputil. S onov blaženov pultev v
44. prisvećeni v teli v tom devet miseci pribival Bog vični,
45. jisti, človik živi, pravi, vrimen'ni. Na konci deveta miseca
46. Bog se i človik se rodil s onovje blaženovje pultev pričiste beate Marije Virginis.
47. Osmi dan blaženu karv hoti proliti.
V onoj blaženov karvi
48. pulti prija svarhu Sebe blaženo karšćenje, nam je pusti i zapovidi.
49. V onoj blaženoj pulti bi lačan i žajan — id est sicut de samaritana p...
50. V onoj blaženov pulti bil i jil, v onoj blaženov pulti... dan.
51. V onoj blaženov pulti kupljen i prodan pro XXX — a argenteis.
52. Veruju, Sinu Božji, da si hotil prisvećenu Tvoju prodati pult,
53. a vernih Tvojih skupiti blaženov karvev, mukov i voljov.
54. Smartju od neprijatelja našega hoti nas skupiti.
55. Veruju, Sinu Božji, da si hotil blaženu pult Tvoju ožalostiti,
56. a vernih Tvojih slatkim darom milosti Tvoje utišiti.
57. Veruju, Sinu Božji, da si hotil sa vsom pultju Tvojem
58. za ljubav života našega umriti, a veličastvimi boštva Tvoga
59. paklena vrata razbiti i svetih otac — id est sanctos patres
60. — svtlim darom milosti Tvoje prosvitliti vrata rajna njim
61. sa vsimi vernimi otvoriti, vernih Tvojih kupno
62. s blaženov pultju Tvojev hoti tretí dan od smarti na
63. život hoti skrisiti. Post dies XLa ad celum ascendens et promittens spiritum sanctum mittere.

Strane i manje poznate riječi i izrazi

Oracio... Mariam — lijepa i pobožna molitva Blaženoj Djevici Mariji, *svarhu svih* — iznad svih, *zbrana* — izabrana, *uprošanje* — pitanje, *osvećenje* — posveta, *posvećivanje*, *semu* — ovomu, *potartanje* — (po)gaženje, *skušenje* — iskušnje, *ti si vsega upada anjelskoga napulnjenje* — ti si nadoknada za otpale anđele, *jisto skazanje* — istinito naučavanje, *pomoženje* — pomoć, *pića* — hrana, *salčenoje* — sunčano, *v golbini* — u dubini, *zdi* — ovdje, *id est in mundo presenti* — to jest na ovom svijetu, *umiljena* — ponizna, *dreselih mužatic* — žalosnih udanih žena, *uznih i jatih* — zatvorenih i uhićenih, *devotih* — pobožnih, *upadnih* — otpalih, *vas pulk* — sav puk, *id est a patre* — koji je od Oca, *vputil se je* — utjelovio se,

urimen'ni — prolazni, *s onouje blaženovje pultev* — iz onoga blaženoga tijela, *beate virginis* — Blažene Djevice, *prija svarhu sebe* — primi na sebe, *lačan* — gladan, *id est sicut de samaritana p...* — to jest kao što o Samaritanki, *pro XXX-a argenteis* — za 30 srebrnjaka, *id est sanctos patres* — to jest svete oce, *post dies... mittere* — poslije 40 dana na nebo uzašao i obećao Duha Svetoga poslati

RED I ZAKON

Najstariji datirani (1345) latinicom pisani tekst zove se *Red i zachon od primglenia na dil dobroga cignenia* lehtar nafich reda fvetoga odza nafega dominicha, tj. *Red i zakon od primljenja na dil dobroga činjenja sestar naših reda svetoga otca našega Dominika*. Iz teksta donosimo mali dio u transkripciji:

Primi tebe Isukrst, spasitelj segaj mira i postavi na desnu pristolja slave svoje. I mi tebe veseleći se priijmljemo u družbu svetu i skrušenu našu i dilnicu činimo naših molitav, mis, psalam i petja svetoga žezinanja, pripovidanja i vsakoga dobroga i svetoga našega činjenja i molenja duhovnoga, pojući i veseleći se u srcah naših gospodinu Bogu. Primi tebe Isukrst spasitelj segaj svita v kraljevstvo sveto nebesko i pridruži tebe družbi svetih anjelov svojih i g dilom dostojnim svetih svojih. Ime tvoje rači pripisati u libro života vičnjega. Daruj tebi gospodin Bog duh mudri i razumni, duh vični i jakosni, duh znani i milostivi i napuni tebe duha straha svojega da zapovidi njegove razumiš i shraniš. Amen.